

Inbreng commissiedebat

Gasmarkt en leveringszekerheid 15 september 2022

De energiecrisis vraagt veel van onze maatschappij. Huishoudens en bedrijven doen hun uiterste best om de financiële klappen op te vangen. Door de aanhoudend hoge energieprijzen dreigt een groot aantal land- en tuinbouwbedrijven op korte termijn in grote continuïteitsproblemen te komen. Ook zetten de hoge energieprijzen de land- en tuinbouwproductie op het spel. Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland maken zich daarom ernstige zorgen over de economische en sociale gevolgen van deze energiecrisis voor heel Nederland. Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland geloven dat snelle actie nodig is om de (agrarische) gasvraag te reduceren en energielasten draagbaar te maken. Diversifiëren van het energieaanbod, verlaging van de gasvraag via besparingen en duurzame energie-opwek en het ondersteunen van huishoudens en mkb-bedrijven, die in de problemen komen, en tot slot het weren van speculanten uit de energiemarkt dragen hier aan bij. Want alleen samen komen we deze energiecrisis door.

Desastreuze economische impact

Driekwart jaar geleden voorspelde Rabobank samen met Glastuinbouw Nederland al dat 40 procent van de glastuinbouwbedrijven in financiële problemen komt door de hoge energieprijzen, als de situatie niet verbetert. En de situatie is niet verbeterd, maar zelfs verslechterd. Op dit moment is er een extreme piek: meer dan twintig keer de prijs voor gas dan een jaar geleden. Daarnaast zijn ook andere grondstoffen fors duurder geworden. Dit raakt de volledige land- en tuinbouwproductie in Nederland. Deze hoge kosten zijn, in tegenstelling tot veel andere sectoren, niet door te berekenen in de verkoopprijzen, omdat deze op een Europese of wereldmarkt worden bepaald. Inmiddels begint het nieuwe teeltseizoen en staan telers voor een ingrijpende keuze: ze stoppen tijdelijk met het telen van hun gewassen. Tegelijkertijd worden in deze periode veel akkerbouwproducten, zoals aardappelen, wortelen en uien, geoogst en gekoeld opgeslagen in schuren voor consumptie in de winter en het voorjaar. Door de huidige energieprijzen stijgen de opslagkosten van producten aanzienlijk. De positie van de Nederlandse land- en tuinbouw staat daarmee op het spel, waardoor er onvoldoende financiële ruimte is om te vergroenen. De consument zal voor het schap geconfronteerd worden met duurere producten die niet van Nederlandse bodem komt, maar geïmporteerd van elders.

Nieuwe energie voor de land- en tuinbouw

In Nederland hebben we de afgelopen jaren fors ingezet op de energietransitie, maar daarbij leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie uit het oog verloren. Diversificatie van energiebronnen in Europa is daarom nu noodzakelijk om het energieaanbod te vergroten. De Nederlandse land- en tuinbouw kan een grote rol spelen om de opwek van duurzame energie nationaal een sterke impuls te vervullen. En daarmee onze afhankelijkheid van (Russisch) aardgas versneld verminderen. Een maatschappelijke rol die de land- en tuinbouw graag op zich neemt. Zo wil bijvoorbeeld de glastuinbouwsector op korte termijn samen met het Rijk en andere betrokkenen inzetten op een [investeringsimpuls](#) voor de energietransitie. Doel is binnen vijf jaar het aardgasverbruik met ruim 900 miljoen kuub per jaar te verlagen en de CO₂-uitstoot met ruim 1,6 megaton per jaar. Deze snelle reductie, vergelijkbaar met het jaarverbruik van ruim 750.000 huishoudens, is buitengewoon voor Nederland.

- Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland willen versneld het aardgasverbruik in de glastuinbouw en CO₂-emissies reduceren. Om dit doel samen met het Rijk op korte termijn te behalen is nodig:
1. Uitbreiding van de regeling Borgstellingskrediet voor de Landbouw;

2. Bijstelling van de stokkende SDE-regeling;
3. Een verruiming van het subsidieplafond conform het EU-steunpakket;
4. Een maatwerk aanpak om regionale projecten te versnellen;
5. Een bijstelling van de Innovatiebox;
6. Een optimalisatie van de Mijnbouwwet, en
7. De realisatie van voldoende externe CO₂-bronnen voor gewasteelt nodig.

Alle sluizen open voor duurzame (agro-)energie

De huidige SDE-systematiek voor duurzame warmte komt niet overeen met de situatie in de land- en tuinbouw. Tijdens de elektriciteitsopwekking via warmtekrachtkoppelingen (WKK) komt bij een agrarische onderneming restwarmte vrij, die (regionaal) kan worden gebruikt om (naburige) kassen, stallen, bedrijven en huizen te verwarmen. Door de hoge elektriciteitsprijzen is het voor ondernemers erg interessant om elektriciteit te leveren aan het net door hun WKK's aan te zetten. Hierdoor is het gebruik van fossiele restwarmte uit de WKK momenteel dusdanig aantrekkelijk dat ondernemers maximaal de WKK's zullen gebruiken, op duurzame warmte zullen besparen en komen zowel lopende als nieuwe projecten in financiële problemen. Voor de glastuinbouw alleen al betekent dit dat we dit jaar 700 miljoen m³ aardgas éxtra gaan gebruiken. Terwijl de agrarische sector juist groene stappen vooruit wil maken en minder gas wil gebruiken.

- ➔ Uitvoering van de [motie-Grinwis/Erkens](#) kan de sluizen voor duurzame energieproductie via de SDE++ in de land- en tuinbouw weer open zetten. Met een tijdelijke correctieregeling duurzame warmte wordt het correctiebedrag gebaseerd op de prijs van restwarmte ('*spark spread*') van elektriciteitsproductie in plaats van enkel de gasprijs. Productie en gebruik van duurzame energie op het boerenerf wordt daarmee weer financieel rendabel en kan op korte termijn nationaal al tot grote gasbesparingen leiden.

Zonder liquiditeit geen vergroening

Als gevolg van de oorlog in Oekraïne worden telers echter geconfronteerd met enorme kostenstijgingen voor grondstoffen, kunstmest, gas en diesel. Veel ondernemers zitten in liquiditeitsproblemen door de extreem hoge energieprijzen. In maart 2022 heeft de Europese Commissie een pakket aangekondigd om de sector in deze noodsituatie te ondersteunen. Dit pakket is in juli door de Commissie uitgebreid, opdat lidstaten makkelijker en adequater maatregelen kunnen treffen om de stijgende energieprijzen te kunnen compenseren. Onze boeren en tuinders zouden daardoor tijdelijk steun, via de Borgstellingskrediet voor de Landbouw, kunnen ontvangen om de verduurzamingslag te maken. Momenteel maakt Nederland nog geen gebruik van dit EU-pakket.

- ➔ Een aantal EU-lidstaten benut het Europese Staatssteunkader en de crisisreserve van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) al maximaal en ondersteunen hun telers met passende maatregelen voor de stijgende energieprijzen in de land- en tuinbouw. Dit leidt tot oneerlijke concurrentie op de interne markt doordat de kostprijzen voor de Nederlandse boeren tuinders zijn fors hoger dan die voor hun Europese concurrent. Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland vragen het kabinet op oneerlijke concurrentie te voorkomen en het steunpakket open te stellen voor snellere verduurzaming van de Nederlandse land- en tuinbouw.
- ➔ Een uitbreiding van het borgstellingskrediet geeft boeren en tuinders op korte termijn de benodigde lucht geven in de strijd om lijfsbehoud. Dit geeft hen ook toegang tot financiering om te investeren in een energie-efficiënte productie. Bedrijven moeten immers financieel fit zijn om de energietransitie te maken. Alleen meer budget voor de EGH-regeling is hiervoor onvoldoende. Met het oog op

de winter roepen Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland de minister op samen met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de staatssecretaris van Fiscaliteit en Belastingdienst deze borgstelling zo spoedig mogelijk beschikbaar te stellen.

Marktingrijpen contraproductief

De afgelopen decennia functioneerde de markt precies zoals ingegeven: een markt met keuzevrijheid en concurrentie, hetgeen tot lagere prijzen leidde. Subsiëring van leveranciers, door de prijzen kunstmatig om laag te brengen, resulteert in een onzichtbare verschuiving van de energiekosten naar de Staat. Als je wilt dat leveranciers met hoge inkoopkosten betaalbare producten aan de consument blijven leveren, moet je sterk fossiele brandstoffen subsidiëren. Niet alleen gaat dit tegen de klimaatdoelstellingen van de Europese Green Deal in, maar ook zullen consumenten uiteindelijk weinig verschil merken in de portemonnee door deze subsidies. Bij het stellen van prijsmaxima verdwijnt immers de prikkel die hoge prijzen geven om de vraag te verminderen, waardoor er minder gas beschikbaar is voor opslag. Marktingrijpen is daardoor contraproductief.

- ➔ Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland zijn geen voorstander van marktingrijpen in de Europese energiemarkt. In plaats daarvan roepen zij op versneld steun te geven aan lage- en middeninkomens en voorheen gezonde mkb-bedrijven, die tijdens deze crisis dreigen om te vallen. Het instellen van een borgstellingskrediet op EU-niveau kan hiervoor een eerste stap zijn. Bovendien kan de nationale energieproductie door het Rijk worden opgeschroefd.
- ➔ Wel zou de positie van (tussen)handelaren kunnen worden herzien. Zij hebben veel invloed in de prijsbepaling van de markt en kunnen de gasprijs kunstmatig verhogen door gas van de markt af te halen, zonder zelf ook maar enig gas te gebruiken. Is het wellicht mogelijk alleen die actoren op de energiemarkt toe te staan die daadwerkelijk ook zelf gas consumeren, met als doel speculatie van onze energiebronnen als primaire levensbehoefte te temperen?